

การสร้างคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการเขียนแผน
การจัดการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการคิด
สำหรับนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาสังคมศึกษา
Development of Lesson Plan Writing Skill Focusing on Thinking Process
for Social Education Students by Using a Manual on
Learning Activity Management

ปัญญา รุ่งเรือง

Panya Rungruang

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

Faculty of Humanities and Social Science, Nakhon Pathom Rajabhat University, Thailand

E-mail: Panya.ro2021@outlook.com

Received October 7, 2023; Revised February 25, 2024; Accepted February 29, 2024

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการคิด สำหรับนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาสังคมศึกษา และ 2) หาประสิทธิภาพคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการคิด ประชากร ได้แก่ นักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง 2) คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการคิด สำหรับนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาสังคมศึกษา และ 3) แบบประเมินทักษะการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการคิด สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า

1. คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการคิด สำหรับนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาสังคมศึกษา ที่ผู้วิจัยสร้างและพัฒนาขึ้นมีองค์ประกอบ 3 ตอน คือ ตอนที่ 1) ส่วนนำ ตอนที่ 2) เนื้อหาและกิจกรรม ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 หน่วยย่อย คือ หน่วยที่ 1 การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ หน่วยที่ 2 การออกแบบการจัดกิจกรรมเรียนรู้

รายวิชาสังคมศึกษาที่เน้นพัฒนาการคิด และตอนที่ 3 สรุปเนื้อหาและการประเมินทักษะการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาที่เน้นพัฒนาการคิด

2. คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการคิด สำหรับนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาสังคมศึกษามีประสิทธิภาพ 80.38/81.20 สูงกว่าเกณฑ์ประสิทธิภาพ 80/80 ตามเกณฑ์ที่กำหนด และนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษามีทักษะการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นพัฒนากระบวนการคิดอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: แผนการจัดการเรียนรู้; การพัฒนากระบวนการคิด; สังคมศึกษา

Abstract

This article aimed to: 1) create a learning activity manual to develop skills in writing a learning management plan that emphasizes the thinking process for students of the Bachelor of Education in Social Studies; and 2) investigate the efficiency of the learning activity manual in developing abilities in writing a learning management plan for students of the Bachelor of Education in Social Studies. The sample group in this research was students of the Bachelor of Education program in Social Studies at Nakhon Pathom Rajabhat University. The research tools consisted of structured interview forms, a learning activity manual to develop skills in writing a learning management plan that emphasizes the thinking process for students in the Bachelor of Education in Social Studies, and a skill assessment form for writing a learning management plan that emphasizes the thinking process. Arithmetic means, percentage, standard deviation (S.D.), and content analysis were the statistics used in the study. The results showed that:

1. The components of the learning activity manual for developing skills in writing a learning management plan that emphasized the thinking process for students in Bachelor Education in Social Studies created by the researcher were divided into 3 parts: 1) the leading part of the manual; 2) the content and activities, which were divided into Unit 1: Writing a Learning Management Plan and Unit 2: Organizing Learning Activities in the Social Studies subject focusing on thinking process development; and 3) a summary of the content and skills assessment of writing a learning management plan in the Social Studies subject that focused on the development of thinking processes.

2. The efficiency of the learning activity manual to develop skills in writing a learning management plan that emphasized the thinking process for students of the Bachelor of Education

in Social Studies was 80.38/81.20, higher than the 80/80 efficiency criteria, and the students had the skills to write a learning management plan in the Social Studies subject that emphasized the thinking process at the highest level.

Keywords: Learning Management Plan; Thinking Process Development; Social Studies

บทนำ

การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ ผ่านกระบวนการฝึก การอบรม การสร้างองค์ความรู้เพื่อให้เกิดการสืบสานทางวัฒนธรรม สร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการเพื่อให้บุคคลมีการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติเกี่ยวกับการศึกษาไว้มีใจความสำคัญว่ารัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพ ให้ผู้เรียนได้รับการดูแลและพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคมและสติปัญญาให้เหมาะสมกับวัย ในขณะที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 ได้กำหนดความมุ่งหมายและหลักการจัดการศึกษาไว้ว่าการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข รวมทั้งกำหนดให้แนวการจัดการศึกษาต้องยึดหลักสำคัญคือผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้รวมทั้งถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด นอกจากนี้สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาได้จัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2560-2579 ภายใต้วิสัยทัศน์ที่มุ่งเน้นให้คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีเป้าหมายในการพัฒนาสมรรถนะที่สำคัญของผู้เรียนซึ่งสมรรถนะที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ได้รับการกำหนดไว้คือ สมรรถนะและความสามารถในการคิด (ชินทร์ มั่งคั่ง, 2561) โดยหลักสูตรแกนกลางกำหนดให้สถานศึกษาต้องมุ่งพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบให้แก่ผู้เรียน (ชนาธิป พรกุล, 2557) ดังนั้น ครูผู้สอนจึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะ เจตคติ รวมทั้งพัฒนาทักษะและกระบวนการคิดให้แก่ผู้เรียน จากเป้าหมายของหลักสูตรดังกล่าวจึงส่งผลให้สถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่ทำหน้าที่ผลิตครูจำเป็นต้องสร้างและพัฒนาระบบการผลิตครูที่ทำให้นักศึกษามีความสามารถและมีทักษะในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะ กระบวนการ เจตคติ

และทักษะการคิดให้นักศึกษาครู เพื่อให้สามารถเป็นครูที่มีคุณภาพและมีความสามารถในการจัดการเรียนรู้ต่อไป (สุวิทย์ มูลคำ, 2553)

การถ่ายทอดความรู้และทักษะในการออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้นักศึกษาครู เพื่อให้เป็นผู้ประกอบวิชาชีพครูที่มีประสิทธิภาพในอนาคต เป็นสิ่งสำคัญที่สถาบันที่ทำหน้าที่ผลิตครู จะต้องกำหนดระบบและวิธีการต่างๆ เพื่อให้ได้บัณฑิตครูที่มีคุณภาพ ดังนั้นการพัฒนาคูณภาพนักศึกษาครูต้องทำอย่างต่อเนื่องตลอดเวลาและไม่ได้จำกัดอยู่ในการเรียนการสอนภายในห้องเรียนเท่านั้น รวมทั้งต้องฝึกให้นักศึกษาครูมีทักษะในการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเองจากสื่อต่างๆ ที่มีอยู่มากมาย ทั้งสื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อสิ่งพิมพ์ เป็นต้น ซึ่งคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นสื่อรูปแบบหนึ่งที่นักศึกษาครูสามารถนำมาใช้ในพัฒนาและฝึกทักษะในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ เนื่องจากลักษณะของคู่มือจะคล้ายกับหนังสือ เอกสารหรือสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีการจัดทำขึ้นเพื่อรวบรวมเนื้อหาทั้งภาคทฤษฎีและภาคการฝึกปฏิบัติเพื่อให้นักศึกษาครูได้ศึกษา ทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และเกิดทักษะการปฏิบัติได้ตลอดเวลา โดยในคู่มือจะมีรายละเอียดที่ง่ายต่อการเรียนรู้ และมีกิจกรรมการส่งเสริมการพัฒนาและสร้างทักษะเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการฝึกออกแบบการจัดการเรียนรู้ จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับองค์ประกอบของคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในปัจจุบัน

บทความนี้นำเสนอการสร้างคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการคิด สำหรับนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาสังคมศึกษาโดยมุ่งสร้างคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการคิด สำหรับนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาสังคมศึกษาที่มีประสิทธิภาพเพื่อให้นักศึกษาครุศาสตรบัณฑิตสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาทักษะการออกแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการคิด สำหรับนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาสังคมศึกษา
2. เพื่อหาประสิทธิภาพของคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการคิด สำหรับนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาสังคมศึกษา

การทบทวนวรรณกรรม

ในการศึกษารังนี้ ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับหลักการและแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการคิดซึ่งสามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

1. แนวทางในการจัดการเรียนรู้รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียน ผู้สอนจะต้องวิเคราะห์เนื้อหาและเป้าหมายการเรียนรู้จากมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดจากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สุคนธ์ สิ้นธพานนท์, 2552) จากนั้นจึงพิจารณาองค์ประกอบ และสภาพแวดล้อมในการจัดการเรียนรู้ที่มีอยู่ วิเคราะห์ลักษณะของผู้เรียน จากนั้นนำข้อมูลทั้งหมดมา ออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ กำหนดสื่อการเรียนรู้ ชิ้นงานและภาระงานของผู้เรียน ตลอดจน วิธีการวัดและประเมินผู้เรียน โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ให้เกิด ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตจริงมากที่สุด (อาภรณ์ ใจเที่ยง, 2553)

2. คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นหนังสือ เอกสารหรือสื่อสิ่งพิมพ์ที่จัดทำขึ้นเพื่อ รวบรวมเนื้อหาทั้งภาคทฤษฎีและภาคการฝึกปฏิบัติเพื่อให้ผู้เรียนศึกษาเกิดความรู้ ความเข้าใจและเกิด ทักษะการปฏิบัติโดยมีรายละเอียดที่ง่ายต่อการเรียนรู้และมีกิจกรรมการส่งเสริมการพัฒนาและสร้าง ทักษะเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในเนื้อหาใดเนื้อหาหนึ่ง โดยองค์ประกอบที่เหมาะสมของคู่มือการจัด กิจกรรมการเรียนรู้ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก (อติตยา มีมัสสุ และคณะ, 2565) ได้แก่ ส่วนที่ 1 ส่วนนำ ได้แก่ ปก คำนำ สารบัญ คำชี้แจงในการใช้คู่มือ ส่วนที่ 2 ส่วนเนื้อหา ประกอบด้วยเนื้อหา ความรู้พื้นฐานที่จำเป็น ส่วนที่ 3 ส่วนกิจกรรมการวัดและประเมินผล ประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ที่ วัดความรู้และทักษะของผู้เรียน โดยการปฏิบัติกิจกรรมที่กำหนด รวมทั้งมีเกณฑ์ในการวัดทักษะการ ปฏิบัติกิจกรรม 4) ข้อมูลเพิ่มเติม ได้แก่ แหล่งเนื้อหาเพิ่มเติมเพื่อแนะนำให้ผู้เรียนศึกษาความรู้เพิ่มเติม และลักษณะของคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ดีควรมีลักษณะดังนี้ ด้านที่ 1 รูปแบบของคู่มือการจัด กิจกรรมควรมีขนาดรูปเล่มที่เหมาะสม ขนาดและรูปแบบของตัวอักษรที่อ่านง่าย ชัดเจน มีภาพหรือ แผนภูมิที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาประกอบการนำเสนอ การนำเสนอกิจกรรมชัดเจน สวยงาม เรียบง่าย ดึงดูดความสนใจ ด้านที่ 2 เนื้อหาของคู่มือมีคำแนะนำการใช้ วัตถุประสงค์ของการศึกษาชัดเจน แบ่ง เนื้อหาเป็นสัดส่วน รวมทั้งนำเสนอเนื้อหาอย่างต่อเนื่อง ใช้คำหรือข้อความที่เข้าใจง่าย สนองตอบต่อ ความต้องการของผู้ใช้ และด้านที่ 3 การนำไปใช้ มีการอธิบายขั้นตอนในการศึกษาเรียนรู้ครบถ้วน กำหนดกิจกรรมเป็นขั้นตอน วัตถุประสงค์ เนื้อหาและการวัดประเมินผล ตลอดจนสื่อประกอบ มีความสัมพันธ์สอดคล้องกัน

3. แผนการจัดการเรียนรู้หรือแผนการสอน คือ เครื่องมือที่ใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียน การสอนล่วงหน้าเพื่อให้การจัดการเรียนรู้ประสบความสำเร็จตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยการใช้ ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจปัญหา ทรัพยากรการศึกษาที่มีการวิเคราะห์เนื้อหา การวิเคราะห์ผู้เรียน มากำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้และการวัดและ ประเมินผลการเรียนรู้ให้มีความสอดคล้องกัน (บุรชัย ศิริมหาสาคร, 2547) โดยแผนการจัดการเรียนรู้ ที่ดีควรประกอบด้วย (ศศิธร เวียงวะลัย, 2556) 1) มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดชั้นปีหรือตัวชี้วัด ช่วงชั้น 2) จุดประสงค์การเรียนรู้ซึ่งต้องเป็นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม 3) สารสำคัญ 4) สาร

การเรียนรู้ 5) กิจกรรมการเรียนรู้ที่มีการแบ่งเป็นขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 6) สื่อการเรียนรู้ และแหล่งการเรียนรู้ 7) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ 8) บันทึกหลังการสอน

4. ทฤษฎีการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการคิด ประกอบด้วย

4.1 ทฤษฎีการประมวลข้อมูล (ชนาธิป พรกุล, 2557) สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการคิดได้ โดยผู้เรียนสามารถใช้กระบวนการต่าง ๆ ในการเรียนรู้ ข้อเท็จจริงหรือเรียนรู้ทักษะใหม่ในชั้นเรียน โดยครูจะสามารถช่วยพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยการจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามความสนใจและเลือกเสนอข้อมูลใหม่ที่สำคัญ เพื่อให้ข้อมูลนั้นเข้าไปอยู่ในหน่วยความจำในสมองของผู้เรียนต่อไป

4.2 ทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ (ทิตินา แคมมณี, 2548) เสนอแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับครู เพื่อน พ่อแม่และบุคคลอื่นๆ การใช้กิจกรรมกลุ่มสร้างทักษะทางสังคมและและความร่วมมือในการสร้างความรู้ ครูให้สถานการณ์ที่ผู้เรียนต้องทดลองด้วยตนเองได้เห็นสิ่งที่เกิดขึ้น ได้ศึกษา จัดการกับข้อมูลชนิดต่าง ๆ ตั้งคำถาม ค้นหาคำตอบด้วยตนเอง รวมถึงการตรวจสอบสิ่งที่พบในครั้งแรกกับครั้งต่อไปและนำสิ่งที่พบไปเปรียบเทียบกับความรู้หรือการค้นพบของเพื่อน รวมทั้งจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้มีความท้าทาย โดยให้สำรวจค้นหาและใช้ความคิดระดับสูง ตลอดจนให้ผู้เรียนจัดระบบความรู้ความเชื่อของตน และจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้ โดยมีครูเป็นผู้กระตุ้นให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง

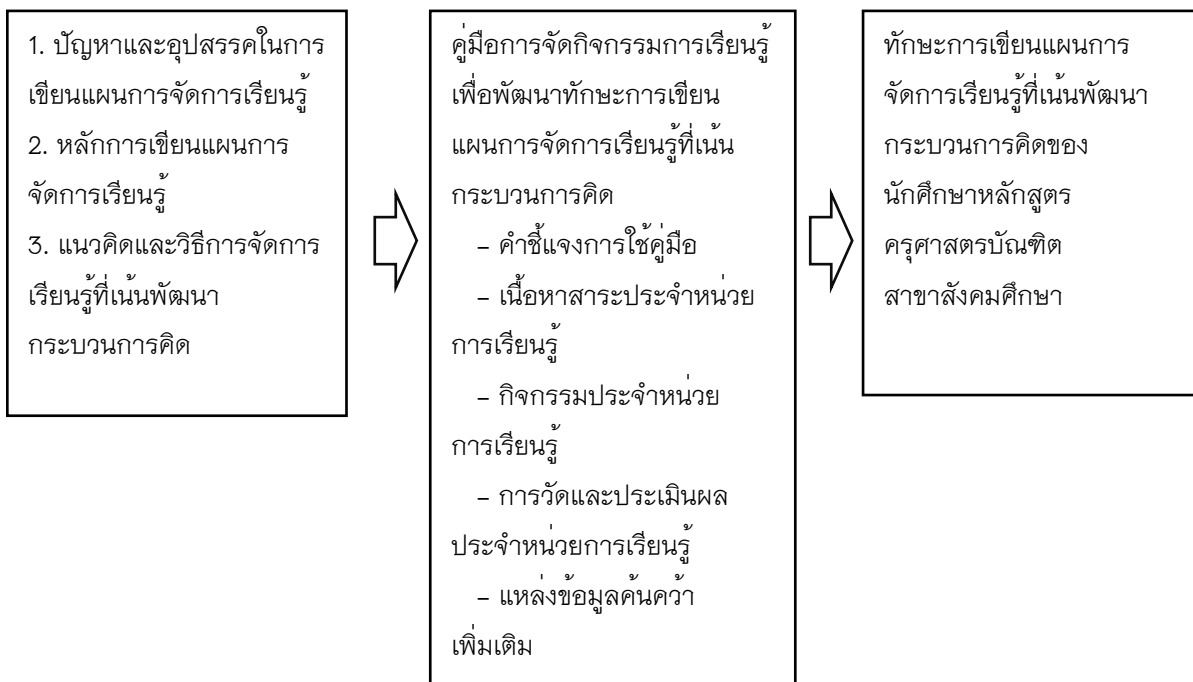
4.3 ทฤษฎีพหุปัญญา (ทิตินา แคมมณี, 2548) เป็นทฤษฎีการเรียนรู้ที่อธิบายความสัมพันธ์การทำงานของสมอง โดยสมองซีกซ้ายจะดูแลเกี่ยวกับเชาวน์ปัญญาด้านภาษา ด้านตรรกะและคณิตศาสตร์ ด้านการเข้าใจตนเองและด้านเข้าใจธรรมชาติ ในขณะที่สมองซีกขวาจะมีความสัมพันธ์กับเชาวน์ปัญญาด้านมิติสัมพันธ์ ด้านดนตรี ด้านการเคลื่อนไหวร่างกาย และด้านการเข้าใจผู้อื่น ดังนั้นมนุษย์ย่อมมีความแตกต่างระหว่างบุคคล เช่นเดียวกับผู้เรียนที่มีความแตกต่าง มีความสนใจและมีความเก่งพื้นฐานไม่เหมือนกัน ดังนั้นครูผู้สอนจึงมีหน้าที่ค้นหาความเก่งของผู้เรียนแต่ละคนเพื่อหาทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนแต่ละคนอย่างเต็มศักยภาพต่อไป

5. การออกแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการคิดของผู้เรียน ผู้สอนสามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการคิดของผู้เรียนได้โดยกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ เลือกใช้สื่อการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ใช้กระบวนการคิดและนำข้อมูลที่ได้จากการคิดมาประยุกต์ใช้โดยวิธีการจัดการเรียนรู้ เทคนิคการจัดการเรียนรู้ที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาการคิดของผู้เรียนมีหลากหลายวิธีและเทคนิค เช่น วิธีสอนแบบนิรนัย วิธีสอนแบบอุปนัย วิธีสอนโดยใช้กรณีตัวอย่างหรือกรณีศึกษา วิธีสอนแบบแก้ปัญหาหรือใช้ปัญหาเป็นฐาน วิธีสอนแบบระดมสมอง วิธีสอนแบบร่วมมือกันเรียนรู้ เป็นต้น (ประกาศิต อาภาพรรณยากร, 2556)

จากการทบทวนวรรณกรรม ผู้วิจัยได้นำองค์ความรู้เกี่ยวกับหลักการสร้างคู่มือมาผลิตคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการคิด โดยนำทฤษฎีการเรียนรู้เกี่ยวกับการพัฒนาการคิดทั้งทฤษฎีการประมวลข้อมูล ทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ ทฤษฎีทฤษฎีมาใช้เป็นแนวทางในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ รวมทั้งนำวิธีการจัดการเรียนรู้ และเทคนิคการจัดการเรียนรู้ที่เน้นพัฒนาการคิด เช่น วิธีสอนแบบนิรนัย (Deduction method) วิธีสอนแบบอุปนัย (Induction method) วิธีสอนโดยใช้กรณีตัวอย่างหรือกรณีศึกษา วิธีสอนแบบแก้ปัญหาหรือใช้ปัญหาเป็นฐาน วิธีสอนแบบระดมสมอง วิธีสอนแบบร่วมมือกันเรียนรู้ (Cooperative Learning Method) มาเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิด โดยคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ส่วนที่ 1 ส่วนนำ ได้แก่ ปก คำนำ สารบัญ คำชี้แจงในการใช้คู่มือ ส่วนที่ 2 ส่วนเนื้อหา ประกอบด้วยเนื้อหาความรู้พื้นฐานที่จำเป็น ส่วนที่ 3 ส่วนกิจกรรมการวัดและประเมินผล ประกอบด้วยกิจกรรมต่างๆ ที่วัดความรู้และทักษะของผู้เรียน โดยการปฏิบัติกิจกรรมที่กำหนด รวมทั้งมีเกณฑ์ในการวัดทักษะการปฏิบัติกิจกรรม 4) ข้อมูลเพิ่มเติม ได้แก่ แหล่งเนื้อหาเพิ่มเติมเพื่อแนะนำให้ผู้เรียนศึกษาความรู้เพิ่มเติม ซึ่งเป็นสื่อที่เหมาะสมต่อการให้นักศึกษาครูนำมาใช้ในการพัฒนาการออกแบบการจัดการเรียนรู้ของตนเอง

กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ แนวคิดและวิธีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นพัฒนากระบวนการคิด รวมทั้งศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับองค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ และนำข้อมูลดังกล่าวมาสังเคราะห์เพื่อออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อนำไปจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นพัฒนากระบวนการคิดให้นักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษาต่อไป ซึ่งกระบวนการทั้งหมดสามารถแสดงได้ดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหา เอกสาร แนวคิดทฤษฎี

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษารวบรวมแนวคิดและทฤษฎีจากเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ 1) หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2560) กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 2) หลักการและแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม 3) คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 4) การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ 5) การคิด และ 6) การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด รวมทั้งศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่เน้นพัฒนาการคิด โดยประมวลเนื้อหาความรู้ต่าง ๆ มาใช้ในการออกแบบและสร้างคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการคิด สำหรับนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาสังคมศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม

ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลภาคสนามเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม รวมทั้งองค์ประกอบและวิธีการในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นพัฒนาการคิด ด้วยการใช้สัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth Interview) จาก 1) นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู สาขาวิชาสังคมศึกษา 2) ครูพี่เลี้ยงของนักศึกษาฝึก

ประสบการณ์วิชาชีพครู สาขาวิชาสังคมศึกษา 3) ครูหรือผู้บริหารสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งสังกัดรัฐบาลและสังกัดเอกชนในจังหวัดนครปฐม และจังหวัดใกล้เคียง ได้แก่ จังหวัดสมุทรสาคร กาญจนบุรี ราชบุรี สมุทรสงคราม และสุพรรณบุรี รวมจำนวนทั้งสิ้น 15 คน หลังจากนั้นจึงสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากศึกษาเอกสารและข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกดังกล่าวเพื่อนำมาออกแบบและพัฒนา (ร่าง) คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการคิด สำหรับนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาสังคมศึกษา

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย

1) การสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (structured interview forms) เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยคำถามที่สัมภาษณ์จะถามประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ 1) ปัญหา อุปสรรคในการออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 2) องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ที่ดี และ 3) วิธีการในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่เน้นพัฒนากระบวนการคิด

2) คู่มือกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการคิด สำหรับนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาสังคมศึกษา ซึ่งเป็นคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยออกแบบขึ้นจากข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก จากนั้นผู้วิจัยนำคู่มือไปขอความอนุเคราะห์จากผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมและรับฟังข้อเสนอแนะโดยการจัดประชุมกลุ่มย่อยจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา จำนวน 7 คน และนำคู่มือดังกล่าวไปหาคุณภาพโดยการทดลองใช้กับนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา แบบรายบุคคล แบบกลุ่มย่อย และแบบภาคสนาม พร้อมทั้งนำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

3) แบบประเมินทักษะการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการคิด โดยเป็นแบบประเมินทักษะการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่เน้นพัฒนากระบวนการคิด เพื่อใช้เป็นเครื่องมือสำหรับวัดและประเมินทักษะในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นพัฒนากระบวนการคิดระหว่างเรียนและหลังเรียนของนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา โดยเครื่องมือดังกล่าวมุ่งวัดทักษะในการเขียนและออกแบบกิจกรรมตามองค์ประกอบต่างๆ ของแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการคิด

ขั้นตอนที่ 4 การรวบรวมข้อมูล

เมื่อผู้วิจัยนำคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการคิด สำหรับนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาสังคมศึกษา ที่ผ่านการพัฒนาจากการประชุมกลุ่มย่อย และนำไปทดลองใช้ (try out) กับนักศึกษาวิชาชีพครูสังคมศึกษาแบบรายบุคคล แบบกลุ่มย่อย และแบบภาคสนาม พร้อมทั้งนำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงคู่มือการจัดกิจกรรม

การเรียนรู้ให้มีความสมบูรณ์แล้ว จึงนำคู่มือไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับนักศึกษา กลุ่มเป้าหมาย คือ นักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาสังคมศึกษา จำนวน 30 คน โดยการให้นักศึกษาศึกษาเนื้อหาและปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ ตามคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ พร้อมทั้งมอบหมายให้นักศึกษาเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นพัฒนากระบวนการคิด รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเป็นรายบุคคล

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำแผนการจัดการเรียนรู้รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่เน้นพัฒนากระบวนการคิดที่นักศึกษาสร้างขึ้นจากการศึกษาและปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ จากคู่มือมาตรวจให้คะแนน โดยพิจารณาตามเกณฑ์การประเมิน (rubrics) ในแบบประเมินทักษะการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ ที่เน้นกระบวนการคิดที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ โดยในการตรวจให้คะแนนผู้วิจัยได้ขอความอนุเคราะห์จาก ครูพี่เลี้ยงของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในโรงเรียน ซึ่งเป็นศูนย์ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู มีส่วนร่วมในการตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ด้วย จากนั้นผู้วิจัยในฐานะอาจารย์ผู้สอนเป็นผู้ตรวจให้คะแนนอีกครั้งหนึ่ง โดยในการวิเคราะห์ทักษะดังกล่าวผู้วิจัยจะประเมินทักษะในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการคิดจะแบ่งเป็น 2 ช่วง ได้แก่ การประเมินทักษะระหว่างเรียน และการประเมินทักษะหลังเรียน ดังนี้

1) การประเมินทักษะระหว่างเรียน ประเมินโดยการให้นักศึกษาปฏิบัติกิจกรรมที่ระบุไว้ในคู่มือ ซึ่งเป็นการเขียนองค์ประกอบต่างๆ ของแผนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 10 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) สาระสำคัญ (2) สาระการเรียนรู้ (3) จุดประสงค์การเรียนรู้ (4) สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน (5) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ (6) ชิ้นงาน ภาระงาน หลักฐานการเรียนรู้ (7) กิจกรรมการเรียนรู้ (8) การวัดและประเมินผล (9) สื่อการเรียนรู้ และ (10) เอกสารแนบท้ายแผนการจัดการเรียนรู้

2) การประเมินทักษะหลังเรียน ประเมินโดยการให้นักศึกษากลุ่มตัวอย่างทำกิจกรรมท้ายคู่มือซึ่งเป็นการให้นักศึกษาวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดชั้นปีที่กำหนด แล้วนำข้อมูลที่ได้มาเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการคิด ซึ่งกำหนดให้ในแผนการจัดการเรียนรู้นี้ดังกล่าวประกอบด้วย (1) สาระสำคัญ (2) สาระการเรียนรู้ (3) จุดประสงค์การเรียนรู้ (4) สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน (5) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ (6) ชิ้นงาน ภาระงาน หลักฐานการเรียนรู้ (7) กิจกรรมการเรียนรู้ (8) การวัดและประเมินผล (9) สื่อการเรียนรู้ และ (10) เอกสารแนบท้ายแผนการจัดการเรียนรู้ ที่ละหัวข้อ

ขั้นตอนที่ 6 สรุปผลการศึกษาวิจัย และ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการสรุปข้อมูลและรายงานผลการดำเนินการศึกษาวิจัยพร้อมให้ข้อเสนอแนะ เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาไปเผยแพร่เพื่อพัฒนาการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นพัฒนากระบวนการคิดให้แก่ครูในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งจัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นพัฒนากระบวนการคิดเพื่อเผยแพร่

จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

การวิจัยครั้งนี้ได้รับการรับรองจริยธรรมวิจัยจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม เลขที่ 017/2562

ผลการวิจัย

การสร้างคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการคิด สำหรับนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาสังคมศึกษา

ผลการวิจัย พบว่า คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการคิด สำหรับนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาสังคมศึกษา ที่ผู้วิจัยสร้างและพัฒนาประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ส่วนนำของคู่มือ ประกอบด้วยปกนอก ปกใน คำนำ สารบัญ และคำชี้แจงการใช้คู่มือ ส่วนที่ 2 ส่วนเนื้อหาและกิจกรรม ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 หน่วยย่อย คือ หน่วยย่อยที่ 1 เรื่อง หลักการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ หน่วยย่อยที่ 2 เรื่อง การออกแบบการจัดกิจกรรมเรียนรู้ รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่เน้นพัฒนากระบวนการคิด และส่วนที่ 3 การสรุปเนื้อหา ซึ่งเป็นการสรุปสาระสำคัญและมีกิจกรรมการประเมินทักษะการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ รายวิชาสังคมศึกษา ที่เน้นพัฒนาการคิด รวมทั้งมีบรรณานุกรมเพื่อระบุแหล่งอ้างอิงของข้อมูล

ประสิทธิภาพของคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการคิด สำหรับนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาสังคมศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการคิด สำหรับนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาสังคมศึกษา มีประสิทธิภาพ 80.38/81.20 สูงกว่าเกณฑ์ประสิทธิภาพ 80/80 ตามเกณฑ์ที่กำหนด และนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษามีทักษะการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นพัฒนากระบวนการคิดอยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการคิด สำหรับนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาสังคมศึกษาที่ผู้วิจัยสร้างและพัฒนาประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ส่วนนำของคู่มือ ประกอบด้วยปกนอก ปกใน คำนำ สารบัญ และคำชี้แจงการใช้คู่มือ ส่วนที่ 2 ส่วนเนื้อหาและกิจกรรม ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 หน่วยย่อย คือ หน่วยย่อยที่ 1 เรื่อง หลักการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้

หน่วยที่ 2 เรื่อง การออกแบบการจัดกิจกรรมเรียนรู้ รายวิชาสังคมศึกษา ที่เน้นพัฒนากระบวนการคิด และส่วนที่ 3 การสรุปเนื้อหา ซึ่งเป็นการสรุปสาระสำคัญและมีกิจกรรมการประเมินทักษะการเขียน แผนการจัดการเรียนรู้ รายวิชาสังคมศึกษา ที่เน้นพัฒนาการคิด รวมทั้งมีบรรณานุกรมเพื่อระบุแหล่งอ้างอิงของข้อมูล ซึ่งองค์ประกอบของคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามที่ได้กล่าวมานี้ เกิดจากการศึกษาและสังเคราะห์ข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรมทั้งงานวิจัย บทความ และตำรา ต่างๆ สอดคล้องกับแนวคิดของ ปรีชา ช่างขวัญยืน (2550) ที่อธิบายว่าองค์ประกอบของคู่มือการจัดการเรียนรู้ควรประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ ส่วนที่ 1 ส่วนนำ คำชี้แจงเบื้องต้น วัตถุประสงค์ ส่วนที่ 2 สาระเนื้อหา และอาจมีการวิเคราะห์สาระสำคัญของเนื้อหาเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่กระจ่างขึ้น ส่วนที่ 3 กระบวนการ วิธีการและกิจกรรมการเรียนรู้ และส่วนที่ 4 การวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ รวมทั้งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ อติตยา มีมัสสุ และคณะ (2565) ที่ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาคู่มือในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 ผลการศึกษาพบว่า คู่มือในการจัดกิจกรรมส่งเสริมประสบการณ์เรียนรู้ที่สร้างขึ้นประกอบด้วยเนื้อหา 4 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 บทนำ ตอนที่ 2 วัตถุประสงค์ของคู่มือการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย ตอนที่ 3 เนื้อหาเกี่ยวกับธรรมชาติของเด็กวัย 3-6 ปี และตอนที่ 4 เนื้อหาเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัยซึ่งประกอบด้วยกิจกรรม ความหมาย ความสำคัญ เทคนิคต่างๆ และตัวอย่างการจัดกิจกรรม นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของ ชุตินันท์ เทือกสุบรรณ และคณะ (2563) ที่ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาคู่มือการจัดการเรียนรวมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 ผลการศึกษาพบว่าคู่มือการจัดการเรียนรวมของโรงเรียนที่จัดการศึกษาเรียนรวม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 ประกอบด้วยเนื้อหา 3 บท ได้แก่ บทที่ 1 บทนำ บทที่ 2 การดำเนินการจัดการเรียนรวมในโรงเรียน และบทที่ 3 แนวทางการบริหารการจัดการเรียนรวม โดยคู่มือการจัดการเรียนรวมที่สร้างขึ้นซึ่งมีองค์ประกอบ 3 ส่วนดังกล่าวได้รับการประเมินความสอดคล้องขององค์ประกอบในคู่มือจากผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน โดยผลการประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ทุกข้อมีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00

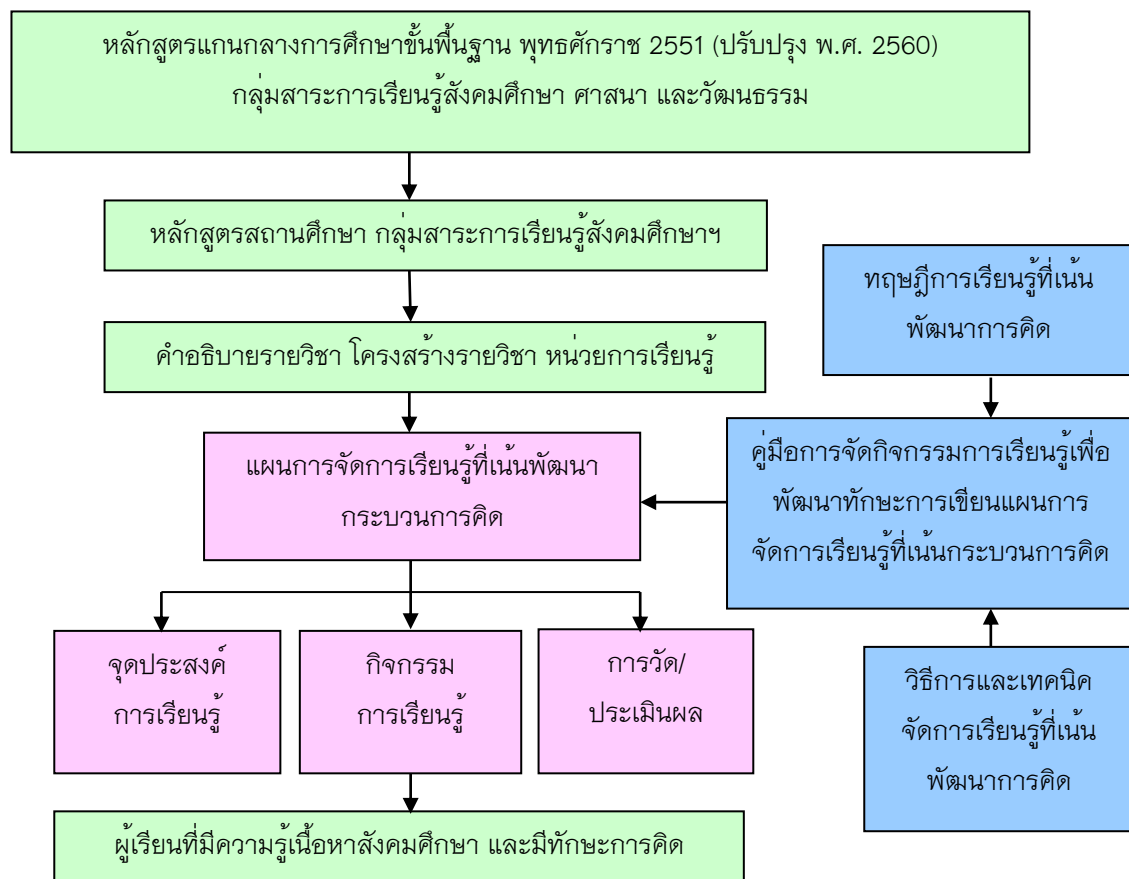
ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ผลของการนำคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการคิด สำหรับนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาสังคมศึกษาไปใช้จริง พบว่า คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการคิด สำหรับนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาสังคมศึกษามีประสิทธิภาพ 80.38/81.20 สูงกว่าเกณฑ์ประสิทธิภาพ 80/80 ตามเกณฑ์ที่กำหนด ทั้งนี้เป็นเพราะว่าการเรียนรู้และการฝึกทักษะในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่เน้นพัฒนากระบวนการคิดโดยการใช้คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของ

นักศึกษาในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ออกแบบคู่มือให้มีความเหมาะสมกับผู้ใช้ เริ่มจากขั้นตอนการสร้างคู่มือที่ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสาร ตำรา งานวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบ องค์ประกอบ วิธีการและขั้นตอนการสร้างคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการสร้างคู่มือ หลังจากสร้าง(ร่าง) คู่มือเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้นำ (ร่าง) คู่มือดังกล่าวไปนำเสนอต่อครูผู้สอนและผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษาที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการออกแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และมีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นพัฒนาการคิดโดยใช้การประชุมกลุ่มย่อยเพื่อรับฟังข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงและพัฒนาคู่มือให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น เมื่อเล่มคู่มือมีความสมบูรณ์ในระดับเบื้องต้นแล้ว ผู้วิจัยนำคู่มือไปหาประสิทธิภาพแบบรายบุคคลหรือแบบหนึ่งต่อหนึ่ง ซึ่งได้ค่าประสิทธิภาพ 75.83/73.33 สูงกว่าเกณฑ์ประสิทธิภาพ 60/60 เมื่อนำคู่มือไปหาค่าประสิทธิภาพแบบแบบกลุ่มเล็กหรือกลุ่มย่อย ได้ค่าประสิทธิภาพ 74.50/79.40 สูงกว่าเกณฑ์ประสิทธิภาพ 70/70 ที่กำหนดไว้ และเมื่อนำคู่มือไปหาค่าประสิทธิภาพแบบภาคสนาม ได้ค่าประสิทธิภาพ 80.29/80.66 สูงกว่าเกณฑ์ประสิทธิภาพ 80/80 ที่กำหนดไว้ ซึ่งในแต่ละขั้นตอนจะมีการรับฟังปัญหา อุปสรรค ข้อจำกัด และข้อเสนอแนะจากนักศึกษาผู้ทดลองใช้คู่มือ และได้้นำข้อมูลและข้อเสนอแนะดังกล่าวมาปรับปรุงคู่มือทุกขั้นตอน ในส่วนของเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ในคู่มือ นั้น ผู้วิจัยศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับหลักการจัดการเรียนรู้ หลักการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ และหลักการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการคิดจากเอกสาร บทความตำรา งานวิจัยต่าง ๆ รวมทั้งรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ครูผู้สอน ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา และนำข้อมูลทั้งหมดมาสังเคราะห์ร่วมกันเพื่อจัดลำดับ เรียบเรียงเนื้อหา กำหนดขั้นตอนการนำเสนอเนื้อหา รวมทั้งออกแบบกิจกรรมในการวัดและประเมินทักษะการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นพัฒนาการคิด ดังนั้นจึงทำให้คู่มือที่ผู้วิจัยสร้างและพัฒนา มีความน่าสนใจ นำเสนอเนื้อหาที่สำคัญ เข้าใจง่าย มีการสรุปเนื้อหาแต่ละตอน การนำเสนอเนื้อหาที่มีความเหมาะสมกับพื้นฐานความรู้ของผู้ใช้ ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ใช้แผนผังหรือแผนภาพ รวมถึงภาพประกอบการนำเสนอเนื้อหาทำให้มีความน่าสนใจ ตลอดจนมีการยกตัวอย่างประกอบเพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง รวมทั้งผู้วิจัยยังเลือกใช้รูปแบบและขนาดของตัวอักษรที่เหมาะสม นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ระบุคำชี้แจงวิธีการ ขั้นตอน และจุดประสงค์ในการศึกษาเรียนรู้โดยใช้คู่มือไว้อย่างชัดเจน จึงทำให้นักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตสามารถใช้คู่มือในการศึกษาเรียนรู้ได้อย่างสะดวก ซึ่งกระบวนการจัดทำคู่มือที่กล่าวมา มีความสอดคล้องกับแนวคิดของ พระรุ่งโรจน์ กาวิลาวรรณ และคณะ (2562) ที่ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาคู่มือการสอนพระพุทธศาสนาโดยใช้พุทธวิธีการสอนในการจัดการเรียนรู้สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนพระปริยัติธรรม ผลการวิจัยพบว่า ผลจากการพัฒนาคู่มือการจัดการเรียนรู้โดยใช้พุทธวิธีการสอน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนพระปริยัติธรรมบาลี สาธิตศึกษา หลังจากนำคู่มือการจัดการเรียนรู้โดยใช้พุทธวิธีการสอนไปใช้แล้วนักเรียนมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ 80/80 โดยมีคะแนนระหว่างเรียนได้เท่ากับ 90.91 คะแนน

หลังเรียนได้เท่ากับ 87.60 (E_1 / E_2) เท่ากับ 90.91/87.60 รวมทั้งนักเรียนกลุ่มทดลองมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโดยใช้คู่มือการจัดการเรียนรู้ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง ระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง (มีค่าเท่ากับ 4.57) และยังสอดคล้องกับ ชนะคมศร คงยืน (2565) ที่ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาคู่มือครูเพื่อเสริมสมรรถนะผู้เรียนในการประกอบอาชีพอิสระ วิทยาลัยการอาชีพบำเพ็ญจรรย์รงค์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ผลการศึกษาพบว่าคู่มือครูที่สร้างขึ้นประกอบด้วยเนื้อหา 4 หน่วย ได้แก่ 1) การสร้างเครือข่ายธุรกิจ 2) การประเมินจุดอ่อนจุดแข็งธุรกิจ 3) การบริหารจัดการเงิน และ 4) การเขียนแผนธุรกิจ ซึ่งเมื่อนำคู่มือไปทดลองใช้ในระยะที่ 1 ซึ่งทดลองใช้กับนักเรียนนักศึกษาวิทยาลัยการอาชีพบำเพ็ญจรรย์รงค์ และการทดลองใช้ในระยะที่ 2 ซึ่งทดลองใช้กับครูและนักเรียนนักศึกษาในอาชีวศึกษาจังหวัดชัยภูมิมีผลการทดสอบหลังการอบรมสูงกว่าก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และคู่มือที่สร้างขึ้นมีค่าประสิทธิภาพจากการทดลองใช้ในระยะที่ 1 และระยะที่ 2 เท่ากับ 89.20/92.84 และ 89.43/93.18 ตามลำดับ รวมทั้งยังสอดคล้องกับ ผลการศึกษาวิจัยของ เกริกฤทธิ์ นิลอุบล และคณะ (2563) ที่ศึกษาเรื่องการพัฒนาคู่มือครูการจัดการเรียนรู้แบบโครงการ โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ครูในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 มีความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้แบบโครงการจากการใช้คู่มือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยผลการทดสอบความรู้ความเข้าใจหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 รวมทั้งมีความพึงพอใจต่อคู่มือครูโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีความพึงพอใจต่อการออกแบบและรูปแบบ ด้านเนื้อหา และด้านการนำไปใช้ประโยชน์ตามลำดับ

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การสร้างคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการคิด สำหรับนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาสังคมศึกษา ผู้วิจัยได้ค้นพบองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิดให้แก่ผู้เรียนดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 2 ขั้นตอนการพัฒนาทักษะการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นพัฒนาทักษะการคิด
โดยใช้คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

จากแผนภาพดังกล่าวจะเห็นว่าหลักสูตรแกนกลางการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2560) มีการกำหนดสาระการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด สาระการเรียนรู้แกนกลางเพื่อเป็นกรอบให้สถานศึกษาแต่ละแห่งนำไปจัดทำเป็นหลักสูตรสถานศึกษาต่อไป ซึ่งสถานศึกษาแต่ละแห่งจะต้องสร้างรายวิชาต่างๆ โดยแต่ละรายวิชาซึ่งรวมถึงวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมจะประกอบด้วยคำอธิบายรายวิชา โครงสร้างรายวิชา และหน่วยการเรียนรู้ จากนั้นครูผู้สอนแต่ละรายวิชาจะนำหลักสูตรสถานศึกษาไปออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้รายชั่วโมงเพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะตามวิชาที่ตนเองได้รับมอบหมายในรูปแบบแผนการจัดการเรียนรู้รายชั่วโมงต่อไป โดยในการออกแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่เน้นพัฒนากระบวนการคิดอันเป็นผลจากการวิจัยครั้งนี้ พบว่า ผู้สอนควรศึกษาและพิจารณาถึงทฤษฎีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นพัฒนาการคิด เช่น ทฤษฎีกระบวนการประมวลข้อมูล ทฤษฎีการสร้างความรู้ ทฤษฎีพหุปัญญาทฤษฎี ทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ เป็นต้น รวมทั้งผู้สอนจะต้องศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการจัดการเรียนรู้และเทคนิคการจัดการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาการคิด เช่น วิธีสอนแบบนิรนัย (Deduction method) วิธีสอนแบบอุปนัย (Induction method) วิธีสอนโดยใช้กรณีตัวอย่างหรือ

กรณีศึกษา วิธีสอนแบบแก้ปัญหาหรือใช้ปัญหาเป็นฐาน วิธีสอนแบบระดมสมอง วิธีสอนแบบร่วมมือกันเรียนรู้ (Cooperative Learning Method) เป็นต้น โดยผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับทฤษฎีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นพัฒนาการคิด และวิธีการจัดการเรียนรู้และเทคนิคการจัดการเรียนรู้ที่เน้นพัฒนาการคิดดังกล่าวมาสร้างเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ในรูปแบบของคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการคิด ซึ่งครู นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้สามารถนำคู่มือดังกล่าวไปใช้ในการฝึกทักษะการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นพัฒนาการคิดได้ด้วยตนเอง โดยการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่ดีต้องประกอบด้วยหลักการสำคัญคือ การ 1) กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ที่สอดคล้องกับตัวชี้วัดของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานรวมทั้งมุ่งเน้นพัฒนาการคิดของผู้เรียน 2) ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นพัฒนาการคิด ซึ่งจะต้องสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ และ 3) กำหนดวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งกระบวนการต่างๆ ดังกล่าวจะต้องได้รับการฝึกฝนเพื่อให้ผู้สอนสามารถออกแบบการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพอันจะส่งผลให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาให้เป็นบุคคลที่มีความรู้ตามเป้าหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและมีทักษะในการคิด

สรุป

การศึกษาวิจัยเรื่อง การสร้างคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการคิด สำหรับนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาสังคมศึกษา เป็นการศึกษาวิจัยที่มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการคิด สำหรับนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาสังคมศึกษา และเพื่อหาประสิทธิภาพของคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการคิด สำหรับนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาสังคมศึกษา ซึ่งคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการคิด สำหรับนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาสังคมศึกษา ที่ผู้วิจัยสร้างและพัฒนาประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ส่วน คือ 1) ส่วนนำของคู่มือ ประกอบด้วยปกนอก ปกใน คำนำ สารบัญ และคำชี้แจงการใช้คู่มือ 2) ส่วนเนื้อหาและกิจกรรมของคู่มือ ประกอบด้วยเนื้อหาหลักการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้และการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่เน้นพัฒนาการคิด และ 3) ส่วนการสรุปเนื้อหา ซึ่งเป็นการสรุปสาระสำคัญและมีกิจกรรมการประเมินทักษะการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ รายวิชาสังคมศึกษาที่เน้นพัฒนาการคิด รวมทั้งคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการคิด สำหรับนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาสังคมศึกษา มีประสิทธิภาพ 80.38/81.20 สูงกว่าเกณฑ์ประสิทธิภาพ 80/80 และนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชา

สังคมศึกษามีทักษะการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นพัฒนากระบวนการคิดอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงว่าการพัฒนาทักษะการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้รายวิชาสังคมศึกษา โดยใช้คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาสังคมศึกษาบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 ในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นพัฒนากระบวนการคิด โดยใช้คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาสังคมศึกษา ผู้วิจัยควรพิจารณาถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล เช่น ความรู้ และประสบการณ์เดิม รวมทั้งทักษะในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษา เพราะจะช่วยให้ผู้วิจัยสามารถออกแบบคู่มือและกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ ตลอดจนกิจกรรมการวัดและประเมินผลในคู่มือได้ดียิ่งขึ้น

1.2 เนื่องจากรูปแบบและองค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้มีรูปแบบไม่ตายตัว โดยสถานศึกษาต่าง ๆ มีรูปแบบและองค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้เป็นของตนเอง ผู้วิจัยจึงควรชี้แจงและทำข้อตกลงกับนักศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบและองค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ให้ชัดเจน พร้อมทั้งอธิบายความแตกต่างดังกล่าวให้นักศึกษาทราบ เพื่อไม่ให้เกิดความสับสนในการเรียนรู้

1.3 การเรียนรู้โดยใช้คู่มือการจัดกิจกรรมเป็นการศึกษาเรียนรู้และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งนักศึกษาแต่ละคนจะได้รับความรู้ ทักษะต่างกัน ดังนั้น ภายหลังจากการเรียนรู้โดยใช้คู่มือควรมีการจัดกิจกรรมให้นักศึกษามีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการพัฒนาทักษะการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่เน้นพัฒนากระบวนการคิด ซึ่งเป็นหนึ่งในห้าสมรรถนะสำคัญตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาวิจัยที่เน้นพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ที่เน้นเสริมสร้างสมรรถนะหรือทักษะด้านอื่น เช่น ทักษะการสื่อสาร ทักษะการแก้ปัญหา เป็นต้น

2.2 ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการสร้างคู่มือเพื่อพัฒนาทักษะการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเป็นการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ดังนั้นควรมีการวิจัยเพื่อสร้างคู่มือหรือสื่อการเรียนรู้อื่น ๆ ที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง เช่น บทเรียนสำเร็จรูป บทเรียนออนไลน์ ชุดการเรียนรู้ หนังสืออ่านนอกเวลา เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- เกริกฤทธิ์ นิลอุบล, ชูศักดิ์ เอกเพชร และ สถาพร สังขาสุทธิรักษ์. (2563). การพัฒนาคู่มือครูการจัดการเรียนรู้แบบโครงการ โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช*, 7(10), 182–196. สืบค้นจาก <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JMND/article/view/247527/166887>
- ชนะคมศร คงเย็น. (2565). การพัฒนาคู่มือครูเพื่อเสริมสมรรถนะผู้เรียนในการประกอบอาชีพอิสระ วิทยาลัยการอาชีพป่าเห้จนวนรงค์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. *วารสารการอาชีวศึกษาภาคกลาง*, 6(2), 64–78. สืบค้นจาก <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/IVCJournal/article/view/255808>
- ชนาธิป พรกุล. (2557). *การสอนกระบวนการคิด ทฤษฎีและการนำไปใช้*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชรินทร์ มั่งคั่ง. (2561). *องค์ความรู้และการสอนสังคมศึกษา*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชุดินันท์ เทือกสุบรรณ, นัญจรี เจริญสุข และ โสภณ เพ็ชรพวง. (2563). การพัฒนาคู่มือการจัดการเรียนรวมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3. *วารสารรัชต์ภาคย์*, 14(36), 203–214. สืบค้นจาก <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/RJPJ/article/view/243515/168240>
- ทิตนา แหมมณี. (2548). *ศาสตร์การสอน*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุรชัย ศิริมหาสาคร. (2547). *แผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (ฉบับปรับปรุง)*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: บุ๊ค พอยท์.
- ประกาศิต อานุภาพแสนยากร. (2556). *การจัดการเรียนรู้*. มหาสารคาม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ปรีชา ช่างขวัญเย็น. (2550). *เทคนิคการเขียนและการผลิตตำรา*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระรุ่งโรจน์ กาวิลาวรรณ, เชษฐภูมิ วรรณไพศาล และ จารุณี ทิพยมณฑล. (2562). การพัฒนาคู่มือการสอนพระพุทธศาสนาโดยใช้พุทธวิธีการสอนในการจัดการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนพระปริยัติธรรม. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 7(4), 981–994. สืบค้นจาก <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace/article/view/180424/146532>
- ศศิธร เวียงวะลัย. (2556). *การจัดการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สุคนธ์ สินธพานนท์. (2552). *สุดยอดวิธีสอนสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม นำไปสู่การจัดการเรียนรู้ของครูยุคใหม่*. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- สุวิทย์ มูลคำ. (2553). *ครบเครื่องเรื่องการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.

อติตยา มีมัสสุ, นัฏจรี เจริญสุข และ ชุตักดิ์ เอกเพชร. (2565). การพัฒนาคู่มือในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ฐานการประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 7(3), 1187–1200. สืบค้นจาก <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/mcjou/article/view/262619/176368>

อาภรณ์ ใจเที่ยง. (2553). *หลักการสอน ฉบับปรับปรุง*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.